

Nhìn ra thế giới

Thư viện Viện Hàn lâm Khoa học Nga

Nguyễn Công Phúc

Tóm tắt lịch sử

Thư viện Viện Hàn lâm Khoa học (Biblioteka Akademii Nauk, gọi tắt là BAN), ở Xanh Pêtecbuga được Pie Đại Đế sáng lập năm 1714. Thời đó nước Nga chưa có Viện Hàn lâm Khoa học. Mười một năm sau, vào năm 1725, khi Viện Hàn lâm Khoa học Nga được thành lập, thì Thư viện trở thành một đơn vị trong cơ cấu tổ chức của Viện.

BAN là thư viện được thành lập sớm nhất trong lịch sử thư viện thế giới, tính từ thời cận đại. Những thư viện mà ngày nay được nhiều người biết đến, như Thư viện Quốc gia Pháp (thành lập năm 1737), Thư viện Viện Bảo tàng Anh (1753), Thư viện Quốc hội Mỹ (1800) đều ra đời sau BAN.

BAN được V.I. Lênin đặc biệt quan tâm. Năm 1917, Người đã đến tham quan Thư viện, tìm hiểu bộ sưu tập bản thảo viết tay và nhiều bộ sưu tập khác của Thư viện. Thời Liên Xô, BAN vừa là một trung tâm phục vụ về sách (và các vật mang tin khác) cho các cơ quan khoa học trong và ngoài Viện Hàn lâm Khoa học Liên Xô, vừa là trung tâm nghiệp vụ của mạng lưới thư viện viện hàn lâm.

Thực trạng các hoạt động của BAN

Từ cuối những năm 80 của thế kỷ XX, BAN phải phấn đấu để trụ vững và vượt qua những khó khăn tưởng chừng như không thể nào vượt nổi. Sự sụp đổ của Liên Xô, đã gây tổn thất và ảnh hưởng quá nặng nề cho mọi lĩnh vực, trong đó có lĩnh vực thư viện: sự cắt giảm kinh phí hoạt động thư viện; giá cả sách báo tăng lên; tình giãn biên chế; nhu cầu ứng dụng công nghệ mới trong lĩnh vực thư viện,... Với ý thức nghề nghiệp và nỗ lực lao động sáng tạo của gần 800 cán bộ viên chức (trong đó có trên 60 tiến sĩ và phó tiến sĩ) trong cơ quan, BAN đã vượt qua mọi khó khăn, thách thức, tiếp tục phát huy vai trò của một thư viện lớn, thư viện chủ đạo của mạng lưới thư viện thuộc Viện Hàn lâm Khoa học Nga.

Trong công tác **bổ sung, tạo nguồn**, BAN vẫn tiếp tục sử dụng các phương thức chủ yếu: nhận sách lưu chiểu (từ Viện Sách Nga), mua, trao đổi và nhận tặng, trong đó đặc biệt coi trọng việc **trao đổi sách quốc tế**. Theo thống kê số tài liệu nước ngoài nhập về các kho của BAN, qua con đường trao đổi quốc tế chiếm tới khoảng 80%. BAN hiện có 2.192 đơn vị đối tác về trao đổi sách quốc tế, tại 75 nước khác nhau trên thế giới (số liệu năm 2002).

Tổng kho tài liệu của BAN hiện có 21 triệu bản, lượng bổ sung hàng năm là 400 nghìn bản.

Đáp ứng nhu cầu người sử dụng

Hàng năm, BAN phục vụ 34 nghìn bạn đọc, với khoảng trên 8 triệu lượt tài liệu. Số bạn đọc hàng ngày đến đọc sách tại thư viện là khoảng 2 nghìn người. Đối tượng phục vụ gồm: cán bộ khoa học trong và ngoài Viện Hàn lâm Khoa học Nga, công dân các nước ngoài và sinh viên, đặc biệt là sinh viên Trường Đại học tổng hợp Xanh Pêtecbuga.

Cán bộ khoa học của các thành phố khác của Nga và của các nước trên thế giới có thể sử dụng kho sách của BAN qua phương thức cho mượn liên thư viện. Mỗi năm có khoảng trên 70 nghìn đơn đặt từ 2 nghìn thư viện của Nga và 1,5 nghìn đơn đặt từ 190 thư viện của các nước khác nhau trên thế giới gửi đến được mượn tài liệu của BAN.

BAN thực hiện việc đảm bảo thông tin-tư liệu cho các nghiên cứu cơ bản, về tất cả các ngành khoa học, phục vụ các nhà khoa học, các chuyên gia của nhiều cơ quan khác nhau. Hệ thống kho tài liệu của BAN được sử dụng có hiệu quả là nhờ có một bộ máy tra cứu-thư mục rất hữu hiệu. Bộ máy này bao gồm các mục lục chữ cái và mục lục phân loại, các bộ phiếu thư mục, các kho của phòng tra cứu, cũng như các kho phụ trợ tại các phòng chuyên biệt và tại các phòng đọc của thư viện.

Khác với Thư viện Quốc gia Nga ở Xanh Pêtecbuga (thời Liên Xô trước đây gọi là Thư viện Công cộng Quốc gia mang tên M.E. Xanturcôp-Sedrin) là nơi được coi là một trung tâm phục vụ bạn đọc về mọi loại hình thông tin, BAN hoạt động với tư cách một viện nghiên cứu khoa học thuộc Viện Hàn lâm Khoa học Nga, có trọng trách đảm bảo thông tin cho các nghiên cứu cơ bản.

Tin học hóa công tác thư viện

Cùng với các cơ quan khác, BAN tham gia nhiều dự án tin học hóa công tác thư viện, như dự án xây dựng và thiết kế mạng lưới thư viện LIBWEB; Xây dựng mục lục liên hợp tài liệu KHKT; nghiên cứu tạo lập kho mẫu trao đổi Nga; sử dụng CSDL Viện sách Nga; trao đổi các phiên bản điện tử, v.v...

BAN có kết nối Internet. Người sử dụng được truy cập miễn phí. Tại BAN, có thể tạo lập hộp thư điện tử dùng riêng, có thể tìm hiểu các mục lục điện tử (MLĐT) của các thư viện và các nhà xuất bản nước ngoài, nhận bản sao điện tử các sách và tạp chí.

BAN hiện có khoảng trên mười nghìn tên tạp chí nước ngoài (số liệu năm 2002). MLĐT các tạp chí này được xây dựng với tư cách là một hợp phần của MLĐT chung các tài liệu của BAN. MLĐT được tạo lập trên cơ sở ứng dụng hệ thống CDS/ISIS. Trên trang WEB của BAN (www.ban.ru), độc giả có thể sử dụng danh mục tạp chí nước ngoài mới nhập về trong năm hiện tại, trong đó có ghi rõ nước xuất bản và ký hiệu của các đơn vị thuộc cơ cấu tổ chức của BAN đang lưu giữ những tạp chí đó.

Công tác mạng lưới

Công tác mạng lưới bao gồm một loạt nhiệm vụ cụ thể, như: tập trung hóa việc bổ sung tài liệu; phân loại các tài liệu chính trị-xã hội; biên soạn mục lục liên hợp sách và tạp chí; giải quyết nhu cầu mượn tài liệu của các thư viện ở xa, theo phương thức cho mượn liên thư viện; mở các lớp nghiệp vụ; tổ chức hội nghị, hội thảo; hướng dẫn nghiệp vụ cho cán bộ các thư viện, ... Mạng lưới thư viện do BAN đứng đầu bao gồm 31 thư viện của các viện nghiên cứu khoa học, thuộc Trung tâm Khoa học Xanh Pêtecbuga, thuộc Viện Hàn lâm Khoa học Nga.

Nghiên cứu và đào tạo

Năm 1987, BAN được trao quyền chế hoạt động với tư cách một viện nghiên cứu thuộc Viện Hàn lâm Khoa học Nga. Phạm vi nghiên cứu khá rộng, bao gồm vấn đề đảm bảo thông tin cho các nghiên cứu cơ bản; các vấn đề về thư viện học, thư mục học, thông tin học, thư tịch học. Hoạt động khoa học của BAN gắn liền với các công tác phát triển nguồn tin, xử lý và tổ chức các kho tài liệu, và phục vụ về thông tin-thư mục. Hiện tại, BAN đang nghiên cứu một số vấn đề cấp thiết như: lịch sử của BAN; ứng dụng các công nghệ mới vào lĩnh vực thư viện; bảo quản các kho tài liệu, vấn đề an toàn cho các ngôi nhà thư viện, ...

Mấy năm gần đây, công tác nghiên cứu của BAN đã thu được những kết quả đáng khích lệ. Năm 2000, BAN được cấp bằng sáng chế độc quyền (patent) về công nghệ sản xuất hộp giấy các-tông phi axit để bảo quản tài liệu. Đó là kết quả của đề tài **“Bảo quản kho tài liệu bằng các biện pháp dự phòng”**.

Một số công trình khoa học do BAN biên soạn cũng đã được xuất bản, trong đó có:

+ Bộ sách gồm 5 tập **“Lịch sử Xanh Pêtecua-Pêtrograt. 1703-1917: Cẩm nang tra cứu các nguồn tư liệu”**, được hoàn tất vào dịp chuẩn bị lễ kỷ niệm 300 năm ngày thành lập thành phố Pêtecua (1703-2003). Đây là một bộ sách tra cứu, phản ánh các tư liệu lịch sử về thành phố Pêtecua, từ đầu thế kỷ XVIII cho đến nay;

+ Bộ sách gồm 10 tập, với nhan đề **“Báo Xanh Pêtecua” thế kỷ XVIII: Hướng dẫn tra tìm nội dung**”, là một công trình đồ sộ mà các cán bộ của BAN đã làm việc kiên nhẫn trong 15 năm. “Báo Xanh Pêtecua” (Sankt-Peterburgskie vedomosti”) là một nguồn tin độc đáo về lịch sử nước Nga. Tờ báo này được xuất bản tại Viện Hàn lâm Khoa học Pêtecua từ năm 1728. Từ khi ra đời cho đến năm 1756, tức trong vòng 28 năm, đây là tờ báo duy nhất của đế chế Nga, và trong suốt thế kỷ XVIII, nó là tờ báo chủ yếu của nước này. Bộ sách bao gồm một tổ hợp các bảng tra, đảm bảo cho việc tìm tin có hiệu quả.

Việc **đào tạo trên đại học** cũng thu được những kết quả khả quan. Tại BAN (từ năm 1993) có Hội đồng đánh giá luận án tiến sĩ chuyên ngành **“Thư viện học, Thư mục học và Thư tịch học”**. Đến năm 2003 đã có 10 người bảo vệ thành công và trên 20 người đang nghiên cứu và chuẩn bị bảo vệ.

Hợp tác quốc tế

Song song với việc phát triển quan hệ với nhiều nước trong lĩnh vực trao đổi sách và tạp chí khoa học, BAN đặc biệt coi trọng việc tăng cường các mối quan hệ hợp tác trong phạm vi nghề nghiệp. BAN là hội viên của Hiệp hội Thư viện Quốc tế (IFLA). Hàng năm, các cán bộ của BAN tham gia khoảng trên 70 cuộc hội nghị, hội thảo trong nước và quốc tế.

Với Việt Nam, giữa hai thư viện, BAN và Thư viện KHK Trung ương (nay thuộc cơ cấu tổ chức của Trung tâm Thông tin KHCN Quốc gia) đã có nhiều năm tháng phát triển quan hệ hữu nghị và hợp tác. BAN đã dành cho Thư viện KHK Trung ương sự giúp đỡ quý báu trong buổi sơ khai, khi Thư viện mới thành lập. Vào những năm đầu thập kỷ 60, BAN đã ba lần cử chuyên gia sang thăm và làm việc tại Thư viện KH Trung ương (các ông Smirnov I.X., Vônônôv V.N., và bà Muraveva N.K.). Năm 1961, nhiều

cán bộ của Thư viện KH Trung ương đã được chuyên gia đầu tiên của BAN, ông Smirnov I.X., hướng dẫn ứng dụng chu trình thư viện (cũng thường gọi là dây chuyền thư viện), nghiệp vụ tổ chức và bảo quản kho tài liệu thư viện và nhiều vấn đề khác của nghề thư viện. Tiếp đó, trong hai năm, 1964 và 1965, BAN lại cử hai chuyên gia là ông Vônôv V.N., và bà Muraveva N.K., lần lượt sang hướng dẫn cho Thư viện về nghiệp vụ phân loại sách, và đặc biệt là hướng dẫn sử dụng Khung phân loại thư viện-thư mục BBK do Liên Xô biên soạn.

Song song với việc tổ chức các buổi gặp mặt để trực tiếp trao đổi, truyền thụ kiến thức và kinh nghiệm nghề nghiệp, BAN còn gửi cho Thư viện KHKT Trung ương nhiều sách báo, tài liệu về thư viện học, thư mục học, góp phần quan trọng vào việc xây dựng kho tài liệu nghiệp vụ.

Trong các thập kỷ 60 và 70, Thư viện KH Trung ương (sau này là Thư viện KHKT Trung ương) đã nhiều lần cử các đoàn cán bộ sang Thư viện Viện Hàn lâm Khoa học Liên Xô để tham quan, học hỏi, thực hành về kỹ thuật, nghiệp vụ thư viện.

Sự giúp đỡ của BAN dành cho Thư viện Khoa học và Kỹ thuật Trung ương là sự giúp đỡ tận tình và có hiệu quả.

Tài liệu tham khảo

1. BAN kak poslanie nastojashemu i budushemu Rossii. Tri veka sporov i prozrenij/Leonov V.P.// Biblioteka, 2003, No6, Tr.13-17.

2. Nađ chem rabotajut issledovateli BAN/Kolpakova N.V.// Biblioteka, 2003, No6, Tr.58-59.

3. Sozdanie ehlektronogo kataloga inostranukh zhurnalov BAN: Kontseptxija, sostojanie đela, planr i perspektivu/Vershinin M.I., Masevich A. Tx.// Nauch. I tekhniki, 2002, N.11, tr.74-90.

4. Mezhdunarodnu; knigoobmen i ego mesto v komnlektovanii fondov Biblioteki RAN inostrannoj literaturoj/Azarkina M.A., Khoteeva N.P.//Nauch i tekhniki, 2003, No4, Tr.111-122.

5. S putevođitelem v rukakh/Sokolov A.V.// Biblioteka, 2003, No6, tr. 6-8.

6. Kniga o prevratnostjakh bibliotechnoj suđbu/Stoljarov Ju. N.// Nauch i tekhn.b-ki, 2002, No2, Tr. 93-98.

7. 40 năm xây dựng và phát triển Trung tâm Thông tin - Tư liệu Khoa học và Công nghệ Quốc gia/Trung tâm TTTL KH&CN Quốc gia.-H., 1999.

8. 30 năm hoạt động nghiệp vụ/ Nguyễn Công Phúc // Công tác thư viện khoa học kỹ thuật, 1990, số đặc biệt kỷ niệm 30 năm ngày thành lập Thư viện KHKT Trung ương, Tr. 73-87